

אור האמת

ili

jedna mala knjižica u svjetlu istine.

(Svršetak)

Piše: Prof. Dr. Antun Savić. — Zagreb.

Budući da je o. Talija započeo štampati svoj odgovor na našu raspravu: »Jedna mala knjižica u svjetlu istine, prije nego smo dospjeli istu završiti onako, kako smo je prvotno zamislili, to, da ne bude nepotrebne zbrke, odustajemo ovijem od daljnijega pisanja u tom pravcu u »Bog. Smotri« te svoju studiju proglašujemo završenom.

Ovdje molimo samo g. o. Taliju, da bude u svojoj argumen-taciji protiv nas solidan, a ne površan, i dodajemo nekoliko riječi za razjašnjenje. — Os, oko koje se kreće cijela naša polemika s o. Tali-jom jest ponajprije pitanje, a) da li imade u sv. Pismu hagiografskih pogrešaka (errores) ili nema. Mi tvrdimo i vjerujemo, da ih nema. O. T. naprotiv drži, da ih imade. Ovo njegovo držanje, intra pa-renthesin, dokazuje (usprkos svega katkada prenavljanja),¹⁴⁰ sa-držaj cijele njegove knjižice. Tako na pr. kad na str. 35. s ob-zirom na poznate objekte (što ih riječismo) pita: »ako je zbilja tako, da su hagiografi »immunes ab errore mentis et signi«, [t. j. ako je zbilja tako, da hagiografi nijesu bedaci pameću i izrazom], »što ćemo sa onim očitim pogreškama i znanstvenim i hi-storičkim?«; svjedoče to nadalje njegovi izrazi: kontrarne citacije,

¹⁴⁰. Takovo prenavljanje je na pr. kad se o. T. poziva, protiv svog fingiranog protivnika P. Prata, na crkvene definicije, odredbe Biblijske komisije i Syllabus, što doduše može proizvesti (i proizvodi) u neukih čitatelja (»šire publike«) dojam, kao da se njegova nauka mora negdje nalaziti u najvećem skladu sa istim crkvenim definicijama i odredbama, ali za pomne čitatelje je to, naravski samo stilistička finta, koja ne osvaja, tim manje, kada još opaze, da se autor sam sa svojom naukom nalazi u još većoj (u koliko je to moguće) protimbi s crkvenim odredbama, nego li njegov fingirani protivnik. Za njih je to: rationalistam et catholicum promiscue agere. Isp. na pr. »Errores itd.« str. 27., 29., 45. i 46.

relacije, kontradikcije itd., kojima počašćuje razna mjesta u sv. Pismu, i koje je kasnije (u pozitivnom dijelu svoje knjižice) zaodjeo u »aproximativni govor«. — Nas dvoje dakle predstavljamo 2 protivna tabora, od kojih jedan (o. T.) priznaje (hagiografske) pogriješke u sv. Pismu, a drugi ih (mi) kategorično niječe.

Budući pako, da je o. T. za potkrepu svoga stajališta postavio poznata 3 principa, za koje je ustvrdio, da ih je uzec iz enciklike Lava XIII. »Providentissimus« i djela sv. Augustina »Genesis ad litteram«, to se je os naše polemike stala kretati i u posebnom pravcu naime oko pitanja b), da li se 3 Talijina principa mogu dokazati iz enciklike Leonove odnosno djela Augustinova ili ne. I dok je o. Talija to kao sasvim sigurnu činjenicu pred svojim čitateljima suponirao, dotle smo mi i opet, na temelju svoga studija rečenih spisa, zaničevali mogućnost takvoga dokaza. (Kako smo po tom već unaprijed bili uvjereni, da o. Talija svojih principa neće moći nikada dokazati, to smo ih svojedobno odmah stali promatrati u svijetlu čiste nauke crkvene i zdrava razuma, te izložili svu apsurdnost, koju u sebi kriju ne samo u teoriji, nego i u praksi. Raščinili djelomično negativni dio njegove knjižice i riješili poteškoće, što ih je iznio iz sv. Evangjelja).

Red je dakle bio sada na o. T., da svoje principe protiv nas ipak obrani, znanstveno ih dokaže, te tako naše pitanje u prah obori. To se od njega i s pravom očekivalo, tim više, što je on kroz cijelo vrijeme našega pisanja veoma silio, da što prije odgovori, pa je toj sili dao i u javnosti 2 puta oduška. — Megjutim sada, kada smo mi ustupili, latio se on, kako vidimo iz 2-gog broja »Bog. Sm.« o. g. odmah u početnom članku mjesto znanstvenog dokazivanja, i opet nekakvog švindlanja i izvrtanja. Tako na pr. da uzmogne iz enciklike »Providentissimus« dokazati svoj 3-ći (i glavni) princip (da o 1. i 2. za sada šutimo), podao je ponajprije lat. imenici »mos« (=običaj) značenje: »jezik« (sermo); a glagolu: »significare« (=označiti) značenje: »govoriti«, (loqui) zatim je što je najljepše, spojio bez ikakova okolišanja s vršetak glave 28. rečene enciklike sa početkom glave 30., a da kod toga niti ciglom riječom nije spomenuo glave 29. (oko 25 redaka), na koju se inače početak glave 30. ne samo po vanjskom položaju već i po smislu i po sadržaju, veže i dalje proteže.¹⁴¹ Uslijed te 3-struke manipulacije, naravski, da mu je uspjelo dobiti nekakvi

¹⁴¹ Isp. Cornely, Introductionis Compendium, Paris 1911., p. 659—660 ili »Katolički List« g. 1894. br. 4. str. 27. sa »Bog. Sm.« o. g. broj 2. str. 157.

mućak, koji donekle (po polovici)¹⁴² dokazuje njegov 3-ći princip, a dokazao bi ga možda i preko polovice, da se je dosjetio, te ga spojio i sa početkom glave 31., koji glasi: »Haec est antiqua et constans fides Ecclesiae, sollemni etiam sententia in concillis definita Florentino et Tridentino.« Ali drugo je pitanje, kako se takav rad zove i kuda vodi. Ili je možda »široj publici«, koja ne čita enciklikâ, sve slobodno servirati? — U interesu dakle prave znanosti: brza postupka (pa i štednje papira i tiska) molimo, da nam o. T. izvoli sa svom znanstvenom i logičkom preciznošću što prije i najprije dokazati svoja 3 principa, jer o tom se samo radi i to je jedina velika i glavna stvar. Sve drugo je nuzgredno i bez logičke vrijednosti — kula na pijesku — mistifikacija. I kada to učini, onda nas neka slobodno grdi, sve moguće kvaternije termina podmeće i površnom dijalektikom za najveću nezalicu proglasi; mi ćemo sve mirno saslušati (kako i sada slušamo), pače i sami ćemo pomagati paliti one bedastoće ili kako ih on izvolje nazvati »besmislice«, što smo ih inače s velikim trudom i preciznošću, kako je naš običaj, sastavljali. — Više, eto, ne mogosmo reći, da sklonimo o. T. na pravi znanstveni rad i postupak i da mu pokažemo put, kako će najbrže u svom odgovaranju doći do cilja. — Ali znamo mi dobro, da o. T. svojijeh principa ne će moći nikada dokazati, jer, hvala Bogu, sv. Pismo nije onakovo, kako on o njemu šara, već je ono pisana riječ Božja puna istine i utjehe, kako to skladno uče Lav XIII. i sv. Augustin sa svim svetim Ocima. Ta što bismo mi bez ove druge svjetiljke u Crkvi Hristovoj (prva je sv. Euharistija) započeli, da nam se ugasi t. j. da se najedared pretvori u aproksimativni i dubitativni gvor, kontrarne i kontradiktorne citacije i relacije te očite pogriješke? Bože sačuvaj! Bilo bi nam ledeno oko srca, isto kao što nam je ledena pomisao, da su uspjeli svojedobno arijanci sa bijesnijem nasrtajima na utjelovljenu Riječ Božju. — Verbum Domini manet in aeternum.

*

Na koncu prilažemo spisak raznijeh povećih izostataka i štamparskijeh pogriješaka, koji bi inače spadao na prvotno zamišljeni, ali za sad ne izvedeni, svršetak ove naše radnje.¹⁴³

¹⁴² Kažemo samo po polovici, jer dok 3-ći Talijin princip glasi sasvim općenito: »Hagiografi kada govore (pišu) govore ljudskim jezikom«, što očito obuhvata i stvari dogmatičke i moralne, o kojima takogjer govore (pišu) hagiografi, dotle se onaj mućak proteže samo na res physicas (adspectabiles) et scientificas (historicas et cognatas).

¹⁴³ O p a s k a. Sigla i kratice za potonji (spisak) jesu slijedeći:

S = stranica; označuje se arapskiem brojevima.

A) God 1916.

a) Broj 1.

S 41. r 10. mj: S. 40—46. č: S. 40—45.

S 41. r 11.: predgovor. + S 45—46. obuhvata zaglavak.

S 42. r 7.: na str. + 23—24. kao poteškoće iznosi i opet na str.

S 42. n 5) r 7.: kod svih + ozbiljnih.

S 43. n 7. r 17. mj: teoriju o »nepogrješivosti Biblije č: »teorija«
o nepogrješivosti Biblije.

S 44. n 7. r 2.(6) mj: laž č: neistina.

S 44. n 7. r 6. mj: dokazati č. pokazati.

S 51. r 3.: odnosno + koje kao takove.

S 51. r 29.: nemamo + za sada.

S 53. r. 3. mj: lažan č: neistinit.

S 53. r 6.: tvrdeći + jednostavno.

S 53. r 9.: koji svi + takogjer.

S 54. r 20.: raspravama + sofistikom.

S 54. r 33.: dubrovačkom + latinskom.

S 55. r 8.: ljudskih + literarnih.

b) Broj 2.

S 157 r 12 mj: *ἀεόνυ* č: *ἀέονυ*

S 160. r 12.: znanosti + i istine.

S 160. r 33.: mj: su mu č: bi imale biti.

S 160. n 18. r 1: str. 35. + i 40.

c) Broj 3.

S 257. r 16. mj: moralnih č: moralnih.

S 261. r 1. mj: istinito poučiti č: (istinito) poučiti. I inače tako,
ako je gdje god kod riječi »istinito« zagrada izostavljena.

S 263. r 14.: Tañja + prema svojim principima.

S 269. r 2. mj: jesu č: bili bi.

S 270. r 14.: svoje + dvoične.

d) Broj 4.

S 364. r 31: neposlušnim (!) + katoličkim.

S 372 r 39 mj: et č: ac. Isto S 373 r 15.

r = redak, odnosno stranice teksta o d o z g o računajući.

+ = dodaj.

mj = mjesto.

č = čitaj.

n = nota, opaska, sa vlastitim brojenjem redaka.

B) God. 1917.

a) Broj 1.

S 33. r 76. r 7. mj: pravim č: običnim.

S 41. r 27. mj: Brojni č: Grčki.

b) Broj 2.

S 135. r 16. mj: [Isus] č: [Isus i učenici].

S 140. r 32.: kao + neki.

C) God. 1918.

a) Broj 1.

S 31. r 18. filia + mea.

S 39. r 17. mj: (Mt. 14, 13—21.) č: (Mar. 8, 1—9).

S 39. r 19. mj: (Mar. 8, 1—9) č: (Mt 14, 13—21).

S 43. r 7. mj: r. 13. (i) r. 14. č: r. 11. (i) r. 12.

S 43. r 29. mj: Mat. 1, 13. č: Mat. 1, 11.

Recenzije.

Pukler D.: Budizam i kršćanstvo. Prilog kritici komparativne historije religije. S dopuštenjem duh. oblasti. U osmini ima str. 138. Rijeka 1918. Tisk. umjetnički zavod »Miriam«. Cijena nije naznačena.

Pisac nakon višegodišnjega studija moderne komparativne znanosti religija napisao je ovo djelo jošte godine 1911. Da je doista studirao i čitao mnoge pisce njemačke i francuske, dokazuje sama rasprava. On poznaje dobro i domaću literaturu i prati pomno časopise i dnevnike, što izlazi u Hrvatskoj. Pisca je vodila nakana, da prikaže budizam kakav jest, da ga prisporodi s kršćanstvom i tako učini odvratnim i ogavnim hrvatskoj mladeži i publici. Rekao bih, da je to piscu i uspjelo i da ne će uzmanjati plodovi njegova rada. Na temelju izjava prvih poznavatelja budizma, i to nota bene ne katolika nego većinom protestanata, dokazuje pisac, da i sama osoba Bude nije historij-

sko lice, kojemu se ne zna za stalno ni za godinu rođenja ni za godinu smrti, niti se znae, da li je bog ili čovjek. već je sve, što se o Budi navodi, maglovito i bajoslovno, tako da je i sama egzistencija Bude dvojbeno i nestalna — dok je naprotiv egzistencija i osoba Kristova, utemeljitelja kršćanske religije, nad svaku sumnju sigurna i očevidna. Isto tako je uspjelo piscu dokazati, da je povjesnička vrijednost budističkih izvora jednaka ništici, dok je povijest evanđelja najstalnija. Raspravljajući dalje o budizmu dolazi pisac do zaključka, da budizam i nije religija, već više filozofski sistem, koji propagira ateizam, jer ne priznaje Boga Stvoritelja, da propagira monizam, jer ne priznaje osobnoga Boga, koji bi bio različit od stvorenoga svijeta, i dosljedno dovodi do panteizma, a što je najgorje, prepovijeda kruti pesimizam. Raspravljajući piševo u toliko je zanimivije, što uz put polemizuje s prof. Lukom Ciprijanovićem, pristalom budizma u Hrvatskoj, koji je pisao u »Zvonu« i »Novomu Suncu«.